

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
VASA YRKESHÖGSKOLA
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Aija Louhela

NUORTEN OSALLISUUS VIHNUKSELAN LASTENKODISSA

Kokemuksia nuorten näkökulmasta

Sosiaali- ja terveysala

2014

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Aija Louhela
Opinnäytetyön nimi	Nuorten osallisuus Vihnukselan lastenkodissa. Kokemuksia nuorten näkökulmasta.
Vuosi	2014
Kieli	suomi
Sivumäärä	38 + 4 liitettä
Ohjaaja	Ann-Sophie Blomqvist

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää Vihnukselan lastenkodin nuorten kokemuksia osallisuudesta sijoituksen aikana. Tutkimuksella pyrittiin selvittämään, miten nuoret kokevat tulevansa kuulluiksi ja kuinka he kokevat voivansa vaikuttaa itseään koskeviin asioihin lastenkodissa asuessaan.

Tutkimuksen pohjana hyödynnettiin kahta osallisuusteoriaa ja avattiin osallisuuden käsitettä. Lisäksi käsiteltiin eri sijoitusmuotoja, sekä lapsen asemaa yhteiskunnassa ja sosiaalityössä.

Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena. Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin puolistrukturoitua kyselylomaketta, johon vastasi viisi nuorta. Tutkimustulosten purkamisessa käytettiin aineistolähteistä sisällönanalyyysiä.

Tutkimustuloksista käy ilmi, että kyselyyn osallistuneet nuoret kokivat saaneensa mahdollisuuden kertoa mielipiteitään eri asioista sijoituksen aikana, mutta aina mielipiteillä ei ole ollut merkitystä lopputuloksen kannalta. Tuloksista selviää myös, ettei osallisuus-käsitteen laajuus ollut nuorille täysin selvä. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että nuorten osallisuuden toteutuminen lastenkodilla on ollut ja tulee olemaan pitkälti lastenkodin henkilökunnan vastuulla. Kokonaisuudessaan nuorten osallisuus Vihnukselan lastenkodissa on tutkimuksen perusteella toteutunut onnistuneesti.

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Sosiaalialan koulutusohjelma

ABSTRACT

Author	Aija Louhela
Title	Participation of the Adolescents in Vihnuksela Children`s Home. Experiences from the Viewpoint of the Adolescents.
Year	2014
Language	Finnish
Pages	38 + 4 Appendices
Name of Supervisor	Ann-Sophie Blomqvist

The aim of the bachelor`s thesis was to find out the experiences of adolescents of the participation during their placement at Vihnuksela children`s home. The aim was to examine the adolescent`s experiences of being heard, and also how they feel they can affect matters involving themselves, while living in the children`s home.

Two theories on participation were used as the basis of the study, and the term participation was defined. Further, different forms of placement, as well as the position of the child in society and in social work were dealt with.

The study was carried out as a qualitative research. The data acquisition method was a semi-structured questionnaire, which was answered by five adolescents. A data based content analysis was used to interpret the results.

The results show that the adolescents participating the inquiry felt that they were being given a chance to express their opinions on different matters during their placement, but the opinions did not always influence the end result. The results also show that the extent of the term participation was not fully clear to the adolescents. In practice this means that the implementation of participation of the adolescents in the children`s home has been and will mostly be the responsibility of the staff. On the whole, the participation of the adolescents at Vihnuksela children`s home has been, based on the research, implemented successfully.

Keywords   Child welfare, participation, children`s home

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	5
2	SIJAISHUOLTO	6
	2.1 Avohuollon sijoitus.....	6
	2.2 Kiireellinen sijoitus.....	7
	2.3 Huostaanotto	8
3	LAPSEN ASEMA YHTEISKUNNASSA	10
	3.1 Historiaa.....	10
	3.2 YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista.....	11
4	LAPSEN ASEMA JA OIKEUDET SOSIAALITYÖSSÄ.....	14
	4.1 Lapsen mielipiteen selvittäminen	14
	4.2 Lapsen kuuleminen ja puhevallan käyttö.....	15
5	OSALLISUUS KÄSITTEENÄ.....	16
	5.1 Nigel Thomas`n osallisuusteoria.....	16
	5.2 Osallisuuden portaat.....	18
6	TUTKIMUSONGELMA JA TUTKIMUKSEN VAIHEET	21
	6.1 Tutkimusmenetelmä.....	21
	6.2 Aineistonkeruu	21
	6.3 Tutkimuksen eettisyys	22
	6.4 Tutkimustulosten analysointi	23
	6.5 Tutkimuksen reliabiliteetti ja validiteetti	23
7	TUTKIMUSTULOKSET	25
	7.1 Osallisuus-käsitteen ymmärtäminen	25
	7.2 Mahdollisuus valita.....	26
	7.3 Mahdollisuus saada tietoa	29

7.4	Mahdollisuus vaikuttaa prosessiin	29
7.5	Mahdollisuus ilmaista itseään	30
7.6	Mahdollisuus itsenäisiin päätöksiin	31
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	32
9	POHDINTA.....	35
	LÄHTEET.....	36
	LIITTEET	

LIITELUETTELO

Liite 1. Tutkimuslupahakemus huoltajille s.39

Liite 2. Nuoren suostumus s. 40

Liite 3. Saatekirje vastaajille s. 41

Liite 4. Tutkimuskysymykset s. 42

TAULUKKO- JA KUVIOLUETTELO

TAULUKOT

Taulukko 1. Käytäntöihin vaikuttaminen s.26

Taulukko 2. Omasta osallistumisesta päättäminen s.28

Taulukko 3. Itsensä ilmaisemisen keinot s.30

KUVIOT

Kuvio 1. Osallisuuden portaat s.19

1 Johdanto

Lapsen osallisuus on yksi lastensuojelun keskeisistä periaatteista, joka tarkoittaa lyhyesti ilmaistuna sitä, että lapsella tulee olla mahdollisuus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Tutkimukseni tarkoitus oli selvittää Vihnukselan lastenkotiin sijoitettujen nuorten kokemuksia osallisuudesta, eli kuinka he kokevat saavansa vaikuttaa itseään koskeviin päätöksiin ja arkielämään lastenkodilla asuessaan.

Tutkimukseni organisaatio on Nokian kaupungin ylläpitämä ympäri vuorokautisesti päivystävä lastensuojelulaitos Vihnukselan lastenkoti. Vihnukselan lastenkoti on mukana seutukunnallisessa lastensuojelupäivystyksessä ja Vihnukselalla on välitön lapsen vastaanottovalmius. Osastopaikkoja 12–17-vuotiaille nuorille Vihnukselassa on 10, joiden lisäksi yksi jälkihuolto/itsenäistymispaikka ja yksi perhekuntoutuspaikka. Tutkimukseni käsitteli osastolle sijoitettujen nuorten kokemuksia osallisuudesta.

Olen työskennellyt Vihnukselan lastenkodissa opintojen ohella noin kaksi vuotta ja tutkimusaiheeni lastenkodin nuorten osallisuudesta sain esimieheltäni. Syksyllä 2012 Vihnukselaan on tehty opinnäytetyötä suppeampi tutkimus lasten osallisuudesta työntekijöiden näkökulmasta (Puhakka 2012), ja nyt aiheeseen oli tarkoitus syventyä tarkemmin erityisesti nuorten näkökulmasta.

Tutkimuksen teoriaosuudessa osallisuus-käsitteen avaamisen lisäksi käsittelen mm. sijaishuoltoa ja lapsen asemaa yhteiskunnassa ja sosiaalityössä. Tutkimus on kvalitatiivinen. Tutkimus toteutettiin puolistrukturoidulla kyselylomakkeella, joka jaettiin viidelle lastenkodissa asuvalle nuorelle.

2 sijaishuolto

Lapsen sijaishuollolla tarkoitetaan sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä muualla kuin kotona. Sijaishuollon tarkoituksena on turvata lapsen hyvinvointi ja tasapainoinen kehitys lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Lapsi voidaan sijoittaa asumaan kodin ulkopuolelle avohuollon tukitoimena, kiireellisesti sijoitettuna, huostaan otettuna tai hallinto-oikeuden väliaikaisella määräyksellä sekä jälkihuollon toimenpiteenä. Lapsen sijaishuollon muotoja ovat esimerkiksi ammatillinen perhekoti, laitoshuolto ja perhehoito. Sijaishuoltopaikan valinnassa otetaan huomioon sijoituksen taustalla olevat tekijät ja se, miten niihin pystytään vastaamaan. Lapsen sijaishuollon muodoksi valitaan se vaihtoehto, joka on lapsen edun, tarpeiden ja kehityksen kannalta paras. (Saastamoinen 2010, 4-7; Sosiaaliportti 2013.)

2.1 Avohuollon sijoitus

Lastensuojelulain 34§ perusteella sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on aloitettava avohuollon tukitoimet viipymättä, mikäli lapsen kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä. Avohuollon toimenpiteisiin on ryhdyttävä myös, kun lapsi omalla käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään tai kehitystään. (Mahkonen 2008, 59.) Avohuollon tukitoimena lapsi voidaan sijoittaa yksin maksimissaan kolmeksi kuukaudeksi perhehoitoon tai laitoshuoltoon (Sosiaaliportti 2012).

Avohuollon sijoitukseen vaaditaan huoltajan ja 12 vuotta täyttäneen lapsen suostumus. Avohuollon tukitoimena tapahtuva sijoitus on rajattu, tuen tarvetta arvioiva tai kuntouttava jakso (Sosiaaliportti 2012). Avohuollon sijoitusta suunniteltaessa tulee huomioida, että sijoituksen päämääränä on perheen kuntouttaminen,

ei pidempiaikainen sijoitus kodin ulkopuolelle. Avohuollon sijoitus ei siis ole vaihtoehto huostaanotolle. Avohuollon tukitoimena tapahtuvan sijoituksen aikana lapsen huolto ja hänen asioistaan päättäminen säilyvät kokonaan huoltajalla, eli sijoituksen ajan huoltajalla on oikeus päättää lapsen hoidosta, kasvatuksesta, asuinpaikasta ja muista lapsen henkilökohtaisista asioista. Avohuollon tukitoimena sijoitetun lapsen ja hänen läheisten yhteydenpitoa ei voida rajoittaa, eikä lapseen voida soveltaa muita lastensuojelulain 11 luvun mukaisia rajoitustoimenpiteitä, kuten liikkumisvapaudenrajoitusta tai eristämistä (L13.4.2007/417). Avohuollon sijoitus on lopetettava heti, jos huoltaja tai 12 vuotta täyttänyt lapsi sitä vaatii. (Saastamoinen 2010, 58-61).

2.2 Kiireellinen sijoitus

Lapsi voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle sijaishuoltoon kiireellisellä sijoituspäätöksellä, jonka tekee sosiaalityöntekijän ammatillisen kelpoisuuden omaava viranhaltija tai lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä (Räty 2012, 54). Kiireellinen sijoitus tehdään, kun lapsi omalla toiminnallaan asettaa itsensä välittömään vaaraan tai lapsen elinympäristön olosuhteet tai puutteet huolenpidossa välittömästi vaarantavat lapsen terveyttä tai kehitystä. Joissakin tilanteissa kiireelliseen sijoitukseen päädytään, koska lapsen huoltajat ovat esimerkiksi päihtymistilansa takia väliaikaisesti kykenemättömiä hoitamaan lastaan. (Sosiaaliportti 2012.)

Kiireellistä sijoitusta ei voida tehdä, mikäli edellytykset tilanteen hoitamiseksi ovat avohuollon tukitoimilla. Ennen päätöstä kiireellisestä sijoituksesta on selvitettävä lapsen, vanhemman, huoltajan sekä muun lapsen hoidosta sillä hetkellä vastaavan henkilön mielipide tilanteesta. Tällä tavoin pyritään selvittämään, miten ja missä lapsen hoito voitaisiin väliaikaisesti järjestää ja onko sijoitus vastentahaton vai voidaanko pohtia sijoitusta avohuollon tukitoimena. Toisinaan asia on niin akuutti, että mielipiteiden selvittäminen voidaan jättää tekemättä lapsen edun mukaisesti. (Sosiaaliportti 2012.)

Kiireellinen sijoitus voi kestää pääsääntöisesti korkeintaan 30 päivää, jonka aikana aloitetaan lapsen huostaanoton tarpeen selvittäminen. Mikäli aika ei riitä lapsen tilanteen selvittämiseen, kiireellistä sijoitusta voidaan jatkaa enintään 30:lla päivällä. Kiireellisen sijoituksen jatkopäätöksen tekijä tulee olla toinen kuin lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Tällä edellytyksellä on tärkeä merkitys lapsen oikeusturvan toteuttamisen kannalta. (Saastamoinen 2010, 45-48.)

Kiireellinen sijoitus päättyy, kun peruste kiireelliselle sijoitukselle lakkaa ja päätöstä huostaanotosta tai hakemusta huostaanotosta hallinto-oikeuteen ei ole tehty (Saastamoinen 2010, 50).

2.3 Huostaanotto

Huostaanotolla puututaan perustuslaissa säädettyihin lapsen oikeuksiin, kuten henkilökohtaiseen vapauteen ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen takaamaan perhe-elämän suojaan. Huostaanotto on lastensuojelun viimesijaisin toimenpide turvata lapsen kasvu ja kehitys. Perusteet huostaanotolle on jaettu kahteen perusteeseen: lapsen kasvuolosuhteissa oleviin puutteisiin tai lapsen omaan käyttäytymiseen. Joissakin tapauksissa huostaanoton perusteina voivat olla molemmat perusteet. (Räty 2012, 311-312.)

Huostaanottopäätöksen tekeminen edellyttää, että avohuollon tukitoimet eivät ole riittävät lapsen tilanteessa ja sijaishuolto on lapsen edun mukaista. Lapsen edun arviointi on aina yksilöllistä. Arvioinnin ja huostaanottopäätöksen tekee lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä yhdessä toisen lastensuojeluun perehtyneen työntekijän kanssa. Parhaiten lapsen etu toteutuu moniammatillisessa arvioinnissa huostaanoton perusteista. Mikäli 12 vuotta täyttänyt lapsi ja/tai huoltaja vastustaa huostaanottoa, päätöksen hakemuksesta tekee hallinto-oikeus. Tällöin huostaanotto on tahdonvastainen. (Sosiaaliportti 2013.)

Sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä on velvollisuus järjestää lapselle sijaishuolto, joka vastaa hänen tarpeitaan (Saastamoinen 2010, 22). Huostaanotto-

päätös tehdään toistaiseksi voimassaolevaksi, ja se on lopetettava heti, mikäli huostassapidon tarvetta ei enää ole. Viimeistään huostaanotto päättyy lapsen täyttyessä 18 vuotta, jonka jälkeen lapsella on mahdollisuus jälkihuoltoon. (Saastamoinen 2010, 32-39.)

3 Lapsen asema yhteiskunnassa

Teoksessa Lastensuojelun ytimissä Marjatta Bardy (2009, 18) kuvaa lapsuuden olevan yhteiskunnallinen ilmiö. Lapsuus määritetään suhteessa aikuisuuteen ja päinvastoin aikuiset ovat aikuisia suhteessa lapsiin. Bardyn mukaan sukupuoli ja sosiaalinen asema määrittävät edelleen lapsen mahdollisia todellisuuksia. Käsitteet lapsuudesta ovat kulttuurisidonnaisia, mutta lapsuudella on ja tulee aina olemaan paikka kunkin yhteiskunnan sosiaalisessa järjestyksessä

Lapsen ja nuoren kehitystasosta johtuen heidän asemansa yhteiskunnassa on lähtökohtaisesti heikompi kuin aikuisilla, vaikka lapset ja nuoret ovat yhtäläillä yhteiskunnan jäseniä ja mukana sen toiminnassa. Erityisesti päätöksentekotilanteissa lapsi tai nuori saattaa jäädä helposti aikuisten varjoon. Joissakin tilanteissa lapsella voi olla päätöksentekijän asema, mutta toisinaan hänen mielipiteensä on vain yksi osa asiaan liittyvää selvitystä. (Mäntylä 2011.)

Globaali huoli lapsista on 1900-luvulla alkanut ilmiö. Käsitteenä lapsi, lapsuus ja lasten oikeudet ovat verrattain nuoria, ainakin sellaisina kuin ne länsimaissa ymmärretään. Lapsuuden käsite on vuosisatojen aikana muuttunut yhteiskunnan muiden muutosten mukana. Lasten kohtelu eripuolilla maailmaa eri aikakausina on ollut riippuvainen hallitsijasta, poliittisesta järjestelmästä ja perheen yhteiskunnallisesta asemasta. (Parekh 2000, 8-22.)

3.1 Historiaa

1700-luvun valistusaika toi suuria muutoksia ihmisten elämään kaikilla alueilla. Väkiluku kasvoi, elintaso nousi ja lukutaito lisääntyi. 1700-luvun lopulla lapsiystävällisempi kasvatustähtämys alkoi saada jalansijaa. Samoihin aikoihin Suomessa säädettiin ensimmäiset lasten suojeluun liittyvät lait, jotka kohdistuivat orpoihin ja heitteille jätettyihin lapsiin. 1800-luvun alkupuolella yhä useammat alkoivat vaatia lasten inhimillisempää kohtelua teollisen vallankumouksen jaloissa. Tästä hu-

limatta lapset joutuivat yhä tekemään pitkiä työpäiviä alhaisella palkalla. (Utrai-
nen 2000, 24-28.)

Ensimmäisen maailmansodan päätyttyä Kansainliiton toimesta lasten oikeuksiin kansainvälisesti alettiin kiinnittää aiempaa laajemmin huomioita. Kansainliitto vahvisti vuonna 1924 viisi artiklaa käsittäneen Lapsen oikeuksien julistuksen, joka uudistettiin toisen maailmansodan jälkeen Yhdistyneiden Kansakuntien aloitettua toimintansa (Mahkonen 2008, 82). Suomessa lasten suojelemiseksi aikaansaatuja merkittäviä virstanpylväitä olivat yleisen oppivelvollisuuden säätäminen ja kansakoulun laajeneminen vuonna 1922 ja peruskoulun perustaminen 1970-luvulla. Länsieurooppalainen lastensuojelu aloitti hieman myöhemmin siirtymisen suurista laitoksista vaihtoehtoisiin sijoituksiin, avohuoltoon ja avohuollosta ennalta ehkäiseviin toimiin. Lastensuojelun organisointi vaihtui valtiolta kunnille ”keskitetystä hajautettuun, suuresta pieneen, kaukaa lähelle, erityisestä yleiseen, leimaavasta hyväksyvään, segregaatista integraatioon.” (Puonti, Saarnio, Hujala 2005, 61-62.) Lastensuojelusta tuli näin osa hyvinvointivaltioiden yleistä lapsipolitiikkaa.

3.2 YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista

Yhdistyneiden Kansakuntien lapsen oikeuksien sopimus on lapsia koskeva ihmisoikeussopimus, jonka tärkein tavoite on perusoikeuksien, kuten terveyden, koulutuksen, tasa-arvon ja turvan takaaminen kaikille alle 18-vuotiaille lapsille. Sopimus hyväksyttiin vuonna 1989 ja Suomessa sopimus tuli voimaan vuonna 1991. Sopimus luettelee lapsille kuuluvat oikeudet ja valtioilla on ensisijainen vastuu toteuttaa ne. Sopimus ei ole sama asia kuin vuonna 1959 julkistettu Lapsen oikeuksien julistus, sillä julistus ei sitonut valtioita oikeudellisesti, mutta sopimus sitoo. (Unicef 2013.)

Lapsisopimuksen tärkein teema on lapsen ihmisarvo, joka muodostuu ihmisoikeuksista. Ihmisoikeudet mahdollistavat itsensä toteuttamisen ja itsetunnon ja yksilöllisyyden kehittymisen. Lapsen oikeuksien sopimus käsittää 54 artiklaa, joiden

neljä pääperiaatetta ovat syrjinnän kieltö, lapsen etu, oikeus elämään, henkiinjäämiseen ja kehitykseen sekä lapsen osallistuminen. Syrjinnän kiellolla tarkoitetaan lapsen oikeutta tasa-arvoiseen kohteluun ihonväriin, sukupuoleen, kieleen, syntyperään, uskontoon tai muuhun seikkaan katsomatta. Lasten syrjintää tapahtuu edelleen ja merkittävänä syynä on köyhyys, joka jo itsessään on ihmisoikeusloukaus. (Tigerstedt-Tähtelä 2000, 48–50.)

Lapsen etu on otettava huomioon kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia (Unicef 2009). Lapsen ihmisarvo on yhtä tärkeä kuin aikuisen, mutta haavoittuvuutensa vuoksi lapsi tarvitsee erityistä suojelua. Yleensä aikuiset päättävät lapsen edusta ja määrittävät lapsinäkökulman omasta perspektiivistään, vaikka toisaalta katsotaan, että lapsi kykenee osallistumaan itseään koskevaan päätöksentekoon ja yhteiskunnalliseen keskusteluun. (Tigerstedt-Tähtelä 2000, 50.)

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen taustalla toimii käsite lapsen oikeudesta henkiinjäämiseen ja kehittymiseen. Sopimus velvoittaa valtiot ryhtymään kaikkiin mahdollisiin ennaltaehkäiseviin toimiin lapsikuolleisuuden estämiseksi kansallisesti ja kansainvälisen yhteistyön kautta. Ensiarvoisen tärkeää on lapsen perusterveydenhuollon järjestäminen. Lapsen kehittämisellä tarkoitetaan fyysistä, psyykkistä, moraalista, psykologista ja sosiaalista kehittymistä, joka valmistaa lasta itseenäiseen elämään. Lapsen kehittymisen edellytyksenä ovat oikeus terveyteen ja opetukseen. (Tigerstedt-Tähtelä 2000.)

Osallistumis-periaatteen mukaan lapsi nähdään ihmisenä, jolla on oikeuksia ja joka kykenee ottamaan osaa hänelle kuuluvien oikeuksien toteuttamiseen. Lapsi ei ole vain vanhempien omaisuutta, vaan lapsen kannanotot ovat tärkeitä, ja lapsella on oikeus esittää omat näkemyksensä häntä itseään koskevista asioista. Erityisesti tämä oikeus korostuu lasta koskevissa oikeudellisissa ja hallinnollisissa asioissa, mutta lapsella on oikeus esittää omat näkemyksensä myös esim. kotona, koulussa

ja kuntatasolla. Sopimus kuitenkin tarkentaa, että kyseessä on lapsen oikeus, ei velvollisuus. (Tigerstedt-Tähtelä 2000, 48-52.)

4 Lapsen asema ja oikeudet sosiaalityössä

Lapsen etu ja oikeus erityiseen suojeluun perustuvat YK:n lapsen oikeuksien julistukseen ja suomalaiseen lapsilainsäädäntöön. Perustuslain 6 §:n 3. momentin mukaan lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä ja lapsella on oikeus vaikuttaa häntä itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavalla tavalla (L 11.6.1999/731). Omassa lastensuojeluasiassaan lapsi on asianosainen riippumatta hänen iästään, mikä tarkoittaa, että lapsen näkökulma ja mielipide on otettava huomioon aina ja lasta on tiedotettava häntä koskevista toimenpiteistä (Saastamoinen 2010, 65). Lastensuojelun lakisääteinen ja moraalinen velvollisuus on toimia lapsen edun mukaisesti lasta koskevissa asioissa ja tilanteissa (Bardy 2009, 117).

4.1 Lapsen mielipiteen selvittäminen

Lastensuojelulain 20§ sisältää säädökset lapsen mielipiteen selvittämisestä lastensuojelussa. Lapsen mielipiteen selvittäminen on yhteydessä lapsen edun toteutumiseen ja sen huomioimiseen. Mitä tärkeämmästä lapsen elämään liittyvästä asiasta on kysymys, sitä suurempi painoarvo lapsen omalla mielipiteellä on pohdittaessa eri ratkaisuvaihtoehtoja. (Räty 2012, 163-164.) Lapsen mielipide on selvitettävä niin, ettei siitä aiheudu tarpeetonta haittaa lapsen, vanhempien tai muiden läheisten ihmisten välisille suhteille. Lapsen ja viranomaisten oikeusturvan toteutumiseksi lapsen mielipiteen pääasiallinen sisältö tulee kirjata lasta koskeviin asiakirjoihin. (Saastamoinen 2010, 67.)

Lastensuojelulain 5§:n mukaisesti lapselle on mielipidettä selvitettäessä annettava riittävästi tietoa asian käsittelystä ja eri vaihtoehdoista. Tämä on tärkeää lapsen oman mielipiteen muodostamisen kannalta. Tietoa antaessa on huomioitava lapsen ikä ja kehitystaso, jotta tieto välittyy lapsen ymmärtämällä tavalla. Vastuu oikeanlaisesta tiedonannista on viranomaisella tai muulla henkilöllä, joka viranomaisen toimeksiannosta selvittää lapsen mielipidettä. (Räty 2012, 164.) Lapsen mielipide voidaan jättää selvittämättä, jos se on ilmeisen tarpeetonta tai selvittäminen vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä (Saastamoinen 2010, 68).

4.2 Lapsen kuuleminen ja puhevallan käyttö

Pelkkä lapsen mielipiteen selvittäminen ei ole sama asia kuin lapsen kuuleminen. Kaksitoista vuotta täyttäneelle lapselle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi hallintolain 34§:n mukaisesti häntä itseään koskevassa lastensuojeluasiassa ennen asian ratkaisemista (L 6.6.2003/434). Kun kyseessä on lapsen huostaanottoasia tai avo- huollollinen sijoittaminen kodin ulkopuolelle, asiassa korostuu erityisesti kuulemisvelvollisuus (Puonti ym., 2005, 88). Lapselle on toimitettava kuulemisen kohteena olevat asiakirjat tai varattava tilaisuus tutustua niihin. Viimeistään kuulemis- tilaisuuden yhteydessä lapsella on oltava mahdollisuus tutustua viranomaisen laati- miin asiakirjoihin, jotka ovat voineet tai voivat vaikuttaa asian käsittelyyn. Kuu- leminen on yksi tärkeimmistä oikeussuojatakeista, joten kuulematta jättäminen on hyvin poikkeuksellista. (Saastamoinen 2010, 69-70.)

Hallintolain mukaisesti lapsen yleinen puhevalta on 15 vuotta täyttäneellä lapsella ja lastensuojeluasioissa puhevalta on 12 vuotta täyttäneellä lapsella. 12 vuotta täyttänyt lapsi käyttää puhevaltaa huoltajansa ja muun laillisen edustajan ohella erikseen. Tämä tarkoittaa sitä, että lapsi ja huoltaja eivät ole sidotut yhteistoimin- taan, vaan heidän käsityksensä asiasta voivat poiketa toisistaan. (Räty 2012, 172.)

Lapsen puhevalta sisältää mm. seuraavat oikeudet: Oikeus tehdä etuutta ja palve- lua koskeva hakemus, oikeus tulla todisteellisesti kuulluksi ennen päätöksentekoa, oikeus saada tieto tehdystä päätöksestä ja muutoksenhakumahdollisuudesta ja oi- keus hakea itsenäisesti muutosta viranomaisen tekemään päätökseen. (Saastamoi- nen 2010, 71.)

5 osallisuus käsitteenä

Laajasti ajateltuna osallisuus on yhteisöön liittymistä, yhteisöön kuulumista ja siihen vaikuttamista. Ihmisen identiteetin kehittymisen kannalta on merkittävää, että ihmisellä on mahdollisuus olla osallisena ja mukana asioiden käsittelyssä itselle merkittävässä yhteisöissä. (Bardy 2009, 117.)

Teoksessaan *Lapsen asema sijaishuollossa* lakimies Kati Saastamoinen (2010, 66) määrittelee lapsen osallisuudessa olevan kyse siitä, miten lapsi voi olla mukana toteuttamassa, kehittämässä ja arvioimassa oman etunsa turvaamiseksi tehtävää työtä. Osallisuus koostuu Saastamoisen mukaan myös lapsen oikeudesta saada tietoa häntä koskevista asioista ja mahdollisuudesta ilmaista mielipiteensä niistä.

5.1 Nigel Thomas`n osallisuusteoria

Nigel Thomas (Bardy 2009, 120-122) ei näe osallisuutta yksilotteisena ominaisuutena, jota on joko paljon, vähän tai ei ollenkaan. Thomasin mukaan osallisuuden tarkastelu edellyttää sen jakamista ulottuvuuksiin, joiden keskinäiset suhteet voivat vaihdella ja lapsen kokemus osallisuudesta muuttua niiden mukaan. Osallisuuden ulottuvuudet Thomasin mukaan ovat:

Mahdollisuus valita

Mahdollisuus saada tietoa

Mahdollisuus vaikuttaa prosessiin

Mahdollisuus ilmaista itseään

Mahdollisuus saada apua ja tukea itsensä ilmaisemiseen

Mahdollisuus itsenäisiin päätöksiin. (Bardy 2009, 120-122.)

Mahdollisuus valita tarkoittaa ensisijaisesti sitä, että lapsella on oikeus valita osallistuuko hän prosessiin vai ei, sillä myös kieltäytyminen osallistumisesta on yksi osallisuuden muoto. Erityisesti lastensuojelutyössä on usein tilanteita, joihin osal-

listuminen on vaativaa aikuisillekin. Tällöin tulisi pohtia lasten kohdalla vaihtoehtoja suoralle osallistumiselle. (Sosiaaliportti 2013.)

Viranomaisilla on velvollisuus huolehtia, että lapsella on *mahdollisuus saada riittävästi tietoa* tilanteesta, prosessista, siihen osallistuvista tahoista, omasta roolista ja oikeuksista. Tieto täytyy antaa lapselle sellaisessa muodossa, että lapsi kykenee ottamaan sen vastaan ja ymmärtämään asian. *Mahdollisuus vaikuttaa prosessiin* tarkoittaa esimerkiksi sitä, että lapsella on mahdollisuus pohtia, minkälaisia asioita tietyssä neuvottelussa otetaan esille, ketä siihen osallistuu ja millä tavalla asioita käsitellään. Lapsella tulee myös olla *mahdollisuus ilmaista itseään* omalla tavallaan suhteissaan työntekijöiden ja muiden mukana olevien aikuisten kanssa. (Sosiaaliportti 2013.)

Monimutkaisia lastensuojeluasioita käsiteltäessä lapsen voi olla hankalaa saada selvää, mihin hänen ajatuksiaan tarvitaan ja mistä asioista häneltä odotetaan omaa mielipidettä. Avun ja tuen tarve on yksilöllistä, mutta *mahdollisuus saada apua ja tukea itsensä ilmaisemiseen* täytyy olla olemassa ja tämän mahdollisuuden luominen on aikuisten vastuulla. Viimeisenä ulottuvuutena on *lapsen mahdollisuus itsenäisiin päätöksiin*. Mitä vanhempi lapsi on, sitä enemmän hänellä on mahdollisuuksia tehdä omaan elämäänsä vaikuttavia itsenäisiä päätöksiä. Työntekijöillä tulisi kuitenkin olla kyky nähdä ne asiat, joissa pienemmälläkin lapsella on mahdollisuus valintojen ja päätösten tekemiseen. (Sosiaaliportti 2013.)

Thomasin moniulotteinen malli helpottaa jäsentämään osallisuuden käsitettä käytännön elämässä. Malli osoittaa myös sen, että lapset ja heidän tilanteensa ovat yksilöllisiä. Toinen lapsi kykenee muodostamaan mielipiteensä saamansa tiedon ja vaihtoehtojen perusteella, kun taas toinen lapsi tarvitsee paljon tukea ja rohkaisua luottaakseen siihen, että hänen ajatuksillaan on arvoa. (Sosiaaliportti 2013.)

5.2 Osallisuuden portaat

Osallisuutta kuvataan usein porrastai tikapuumalleilla. Yksinkertaistettuna niiden periaate on, että alemmilla portailla yksilöllä on vain vähän tai ei ollenkaan mahdollisuuksia vaikuttaa ja mitä korkeammalle kiivetään, sitä enemmän valtaa yksilöllä on. Oletus on, että yksilön osallisuus kasvaa samassa suhteessa. Lasten ja nuorten osalta tarkastellaan usein suhdetta aikuisiin ja aikuisten käyttämään valtaan. Mitä enemmän lapset ja nuoret voivat vaikuttaa päätöksiin, sitä enemmän heidän ajatellaan olevan osallisia toiminnassa, jota päätökset koskevat. (Oranen 2008, 9.)

Aikuisten rooli on keskeinen suhteessa lasten ja nuorten osallisuuden mahdollistamiseen. Harry Shier`n (2001) porrasmallissa on ulottuvuus, joka tarkastelee aikuisten valmiuksia, mahdollisuuksia ja velvoitteita suhteessa lasten osallisuuteen. Mallissa on viisi porrasta. Alimmalla portaalla on vähäisin ja ylimmällä portaalla suurin osallisuuden aste. (Oranen 2008, 10.) Osallisuuden porrasmalli esitetään kuviossa 1.

	VALMIUDET Onko työntekijöillä tarvittavat valmiudet?	MAHDOLLISUUDET Onko tämä mahdollista (resurssit, organisaatio, tilat, välineet jne.)?	VELVOITTEET Onko rakenteita, jotka velvoittavat tähän (esim. lait, toimintaohjeet, vakiintuneet käytännöt)?
5. Lasten kanssa jaetaan valtaa ja vastuuta	Olenko valmis jakamaan valtaa ja vastuuta?		Miten lainsäädäntö määrittää työntekijän vastuun rajat?
4. Lapset otetaan mukaan päätöksentekoon		Mahdollistavatko organisaatiomme rakenteet lasten ottamisen mukaan päätöksentekoon?	

Lapsen oikeuksien sopimuksen edellyttämä minimitaso

3. Lasten näkemykset otetaan huomioon	Olenko valmis ottamaan lapsen näkemykset huomioon?		Lapsen oikeuksien sopimus, Lastensuojelulaki (471/2007, 20.§)
2. Lapsia tuetaan mielipiteiden ilmaisemisessa		Onko meillä tarvittavat välineet lasten auttamiseksi itsensä ilmaisemisessa?	Lastensuojelulaki ja sen perustelut (HE 252/2006)
1. Lapsia kuunnellaan		Onko luvallista käyttää aikaa lasten kuuntelemiseen?	Lastensuojelulaki (471/2007, 5.§)

Kuvio 1. Osallisuus: valmiudet, mahdollisuudet ja velvoitteet (Shier 2001)

Shier`n porrasmallissa ensimmäinen taso on lasten kuunteleminen ja toinen lasten tukeminen mielipiteiden ilmaisemisessa. Kolmannella tasolla on lasten näkemysten huomioon ottaminen, neljännellä lasten ottaminen mukaan päätöksentekoon ja ylimmällä eli viidennellä tasolla vallan ja vastuun jakaminen lasten kanssa. Kun arvioidaan osallisuuden edellytyksiä, arvioidaan jokaisella portaalla erikseen sitä, minkälaiset valmiudet aikuisilla on suhteessa osallisuuden määrään. Erityisesti tähän vaikuttavat aikuisten arvot ja asenteet. (Oranen 2008, 10.)

Osallisuuden portaat -taulukko on käytännöllinen suunnittelun ja arvioinnin työkalu, jota voi käyttää lähes kaikissa tilanteissa, joissa aikuiset työskentelevät lasten kanssa. Sen tarkoitus on auttaa aikuisia tunnistamaan lasten ja nuorten osallisuuden tasoa ja kehittää sitä. (Shier, 2006.)

6 tutkimusongelma ja tutkimuksen vaiheet

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten Vihnukselan lastenkodissa asuvat nuoret kokevat oman osallisuutensa lastenkotiin sijoituksen aikana. Tutkimusaiheen valintaan vaikutti opinnäytetyön kirjoittajan kiinnostus sijoitettujen nuorten osallisuudesta ja esimieheltä tullut ehdotus valita nuorten osallisuus tutkimusaiheeksi.

Opinnäytetyön tutkimussuunnitelma hyväksyttiin lokakuussa 2013 ja Nokian kaupunki myönsi tutkimukselle tutkimusluvan saman kuun lopussa. Riittävä määrä tutkimusvastauksia saavutettiin marraskuun 2013 aikana ja vastausten analysointi tehtiin tammikuussa 2014.

6.1 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmänä käytettiin kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta. Kvalitatiivinen tutkimus sisältää erilaisia lähestymistapoja ja aineistonkeruu- ja analyysimenetelmiä ihmisen ja hänen elämänsä tutkimiseksi (Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto 2013). Toisin kuin kvantitatiivisessa eli määrällisessä tutkimuksessa, laadullisessa tutkimuksessa aineiston tieteellisyyden kriteeri ei ole määrä, vaan nimensä mukaisesti laatu. Tästä syystä laadullisessa tutkimuksessa keskitytään yleensä varsin pieneen määrään tapauksia ja pyritään analysoimaan niitä mahdollisimman perusteellisesti. Laadulliselle tutkimukselle on ominaista myös hypoteesittomuus, eli tutkijalla ei ole selviä ennakko-olettamuksia tutkimuskohteesta tai tuloksista. Näin ollen tutkija voi aineistojen avulla saada uusia näkökulmia, ei vain todentaa ennestään epäilemäänsä. (Eskola & Suoranta 1998, 18-20.)

6.2 Aineistonkeruu

Laadullisella aineistolla tarkoitetaan yksinkertaisimmillaan aineistoa, joka on ilmiasultaan tekstiä (Eskola & Suoranta 1998, 15). Tutkimuksen aineistonkeruumenetelmänä käytettiin puolistrukturoitua kyselylomaketta (liite 4) ja harkinnanva-

raista otantaa. Puolistrukturoidussa kyselylomakkeessa kysymysten muotoilu ja järjestys on kaikille sama. Osa lomakkeen kysymyksistä on avoimia ja osalle kysymyksistä on annettu valmiita vastausvaihtoehtoja. Lomakkeen teemat pohjautuvat Nigel Thomas`n teoriaan osallisuuden ulottuvuuksista (ks. luku 4.1).

Kyselylomake annettiin viidelle 14–17-vuotiaalle nuorelle, jotka olivat asuneet Vihnukselan lastenkodissa vähintään kolme viikkoa, jotta he pystyivät vastaamaan kysymyksiin aidosti omien kokemuksensa pohjalta. Tutkimushetkellä lastenkodilla oli tavallista vähemmän nuoria, joten vastaajien määrä jäi alhaiseksi. Kyselyyn osallistuvilta nuorilta ja heidän huoltajiltaan pyydettiin kirjallinen suostumus tutkimukseen osallistumiseen paikan päällä lastenkodilla (liitteet 1,2 ja 3). Samalla nuorille ja huoltajille kerrottiin suullisesti, millaisesta tutkimuksesta on kysymys. Varsinainen kyselylomake annettiin nuorille tilanteissa, joissa heillä oli rauhassa aikaa keskittyä vastaamiseen itsenäisesti omissa huoneissaan. Nuoret vastasivat kyselyyn nimettömästi.

6.3 Tutkimuksen eettisyys

Ihmisiin kohdistuvaa tutkimusta tehdessä edellytetään hyvän tutkimuskäytännön noudattamista, mikä tarkoittaa ensisijaisesti tutkittavan ihmisarvon ja itsemääräämisoikeuden kunnioittamista. Tutkimuseettiset ongelmat voidaan jakaa kahteen luokkaan, jotka ovat tiedonhankintaan ja tutkittavien suojaan liittyvät asiat ja tutkijan vastuuseen tutkimustulosten sovelluksista. Yhtenäistä ohjetta kaikkien tutkimusten eettisten ongelmakohtien varalle ei voida tehdä, koska eri tieteenalojen tutkimukset eroavat paljon toistaan ja yhteiskunnan muutokset aiheuttavat jatkuvasti uusia eettisiä kysymyksiä. Tästä syystä tutkijalla itsellään on suuri moraalinen vastuu tutkimusten eettisten kysymysten käytännön ratkaisemisessa ja myös vastuu seurauksista. (Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto 2013).

Suostumus tutkimukseen osallistumiseen kysyttiin ensimmäiseksi nuorilta itseltään, jotta heillä oli mahdollisuus ilmaista oma mielipiteensä asiasta. Huoltajan suostumus pyydettiin tämän jälkeen. Suostumusta pyydettyä kerrottiin, miksi

juuri tiettyä nuorta pyydetään osallistumaan tutkimukseen, mitä häneltä odotetaan ja mitä hänen antamallaan tiedoilla tehdään eli kuka ne näkee ja mihin niitä käytetään. Erityisen tärkeää oli kertoa miten luottamuksellisuuden kanssa toimitaan. Lastensuojelun konteksti asettaa luottamuksellisuudelle erityiset vaatimukset, sillä lastensuojeluasiakkuuden perusteella valittujen vastaajien henkilötiedot eivät voi olla julkisia ilman erillistä sopimusta. (Oranen 2008, 44-45.)

Tutkimusaihe ei ole kovin arkaluontoinen, koska kyselyssä ei käsitelty esimerkiksi nuoren sijoittamiseen johtaneita syitä ja perhetaustoja. Mahdolliset negatiiviset seuraukset nuorille oli kuitenkin otettava huomioon ja pyrittävä estämään ne tutkimusta tehdessä. Nuori voi kokea tulleen huijatuksi ja epäoikeudenmukaisesti kohdelluksi, mikäli häntä olisi motivoitu osallistumaan tutkimukseen lupaamalla mahdollisuus vaikuttaa asioihin, vaikka mikään ei loppujen lopuksi muuttuisikaan. Tämä voi aiheuttaa turhautumista ja nostaa kynnystä osallistua jatkossa vastaaviin toimiin. (Oranen 2008, 45.)

6.4 Tutkimustulosten analysointi

Riittävän tutkimusaineiston kerryttyä tulosten analysoinnissa käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysi on tekstianalyysiä, jossa tarkastellaan jo valmiiksi tekstimuotoista tai tekstiksi muutettua aineistoa. Sisällönanalyysissä tutkimusaineistoa tarkastellaan eritellen ja yhtäläisyyksiä ja eroja etsien. Tavoitteena on muodostaa tutkittavasta ilmiöstä tiivistetty kuvaus, joka liittyy tulokset ilmiön laajempaan kontekstiin. Käytännössä tutkimusaineisto ensin pirstotaan pieniin osiin, käsitteellistetään ja lopuksi järjestetään uudelleenlaisiksi kokonaisuuksiksi. (Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto 2013).

6.5 Tutkimuksen reliabiliteetti ja validiteetti

Reliabiliteetti eli luotettavuus ja validiteetti eli pätevyys voidaan määrittellä kahdesta eri näkökulmasta: Onko mittaus- tai tutkimusmenetelmä validi ja/tai reliabele ja ovatko tuloksista saadut päätelmät valideja ja/tai reliabeleja. Reliabiliteetti-

tin ja validiteetin suhteelle pätee se, että mitä alhaisempi reliabiliteetti, sitä alhaisempi validiteetti. Kääntäen väite ei pidä paikkaansa, sillä tutkimus voi antaa hyvinkin reliabeleja tuloksia, mutta aivan eri asiasta kuin mitä on tarkoitus mitata. (Hiltunen, 2009.)

Reliabiliteetti-käsite liittyy useimmiten kvantitatiiviseen eli määrälliseen tutkimukseen. Tutkimustyössä reliabiliteetti tarkoittaa luotettavuutta antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia, jotka ovat toistettavissa. (Virtuaali ammattikorkeakoulu 2014). Toisin sanoen aineiston tulkinnan voidaan sanoa olevan reliabele silloin, kun se ei sisällä ristiriitaisuuksia (Eskola&Suoranta, 1998, 213). Mikäli tehty tutkimus toistettaisiin pian uudelleen samanlaisena ja vastaajat pysyisivät samoina, vastauksetkin olisivat todennäköisesti samoja tai samankaltaisia. Tutkimustulosta voisi kuitenkin pitää pysyvänä ilmiönä vasta usean, eri aikoina ja eri nuorilla toteutetun havainnoinnin jälkeen. Tästä syystä tutkimustulos ei ole täysin reliabele.

Tutkimuksen validiteetilla tarkoitetaan tutkimuksen pätevyyttä eli sitä, mittaako tutkimus sitä, mitä oli tarkoitus mitata (Jyväskylän yliopisto 2014). Tehty tutkimus on validi silti osin, että nuoret vastasivat kyselyyn omien mielipiteidensä perusteella, eikä kysymyksiin ollut olemassa oikeita tai vääriä vastauksia. Kysymyslomakkeen kysymykset oli pyritty laatimaan selkeiksi ja yksinkertaisiksi, joten oletuksena on, että vastaajat ymmärsivät mitä missäkin kohdassa kysyttiin. Tutkimusaineisto oli kuitenkin suppea, mistä johtuen tulokset eivät ole yleistettävissä eli tutkimuksen ulkoinen validius on alhainen.

7 tutkimustulokset

Tutkimuskysymykset pohjautuivat Nigel Thomas`n osallisuuden ulottuvuudet - teoriaan. Kyselyyn vastasi viisi 14-17-vuotiasta nuorta.

7.1 Osallisuus-käsitteen ymmärtäminen

Kyselylomakkeen ensimmäisessä kohdassa avoimena kysymyksenä kysyttiin, mitä nuorelle tulee mieleen sanasta *osallisuus* ja mitä tarkoittaa *osallisuus lastenkodissa*. Enemmistö vastaajista koki osallisuuden olevan osallistumista johonkin ja omien mielipiteiden kuulemista. Yksi vastaaja jätti vastaamatta tähän kysymyseen, ja yksi vastaaja ei ollut koskaan kuullut sanaa 'osallisuus'.

Saa osallistua omiin asioihin. Saa äänensä kuuluviin lastenkodin arjessa.

Miten arjessa toteutetaan nuorten toiveita ja mitä "kotiaskareita" nuoret pistetään tekemään.

Kai se niinku tarkoittaa sitä että asuu lastenkodissa. Tai en tiää en oo koskaan kuullu sellasta sanaa.

7.2 Mahdollisuus valita

Tutkimuksessa selvitettiin, mihin Vihnukselan lastenkodin käytäntöön nuoret haluaisivat itse vaikuttaa. Vaihtoehtoja annettiin kymmenen, joista vastaajat saivat valita kaksi heille itselleen tärkeintä asiaa. Lopuksi avoimena kysymyksenä kysyttiin, millaisia muutosehdotuksia vastaajilla on valitsemiinsa käytäntöihin. Taulukossa 1 kuvataan, mihin käytäntöihin nuoret haluaisivat itse vaikuttaa eniten.

Taulukko 1. Käytäntöihin vaikuttaminen

Lastenkodin käytäntö	Valitsijoiden määrä
Nukkumaanmeno-aika/herätysaika	3
Omien ulkoilujen pituus	2
Ruoka	0
Oman huoneen sisustaminen (esim. julisteet, tekstiilit)	1
Oman puhelimen käyttö lastenkodilla	4
Yhteydenpito kavereihin	0
Tietokoneen käyttö	0
TV:n katselu	0
Konsolipelin pelaaminen	0
Joku muu. Mikä?	0

Tutkimuksessa käy ilmi, että suurin osa vastaajista (4/5) haluaisi käyttää omaa puhelintaan vapaammin lastenkodilla. Tutkimushetkellä lastenkodin käytäntö oli, että puhelimen saa mukaan kouluun ja ulkoiluille, mutta muuten puhelimet säilytetään kansliassa.

Puhelimen käyttö voisi olla niin että sitä sais käyttää päivällä. Koska puhelin on nuorisolle nykyään todella tärkeä. Olen itse ollut vierailulla monessa lastenkodissa missä on saanut pitää puhelinta.

Saisi vapaasti käyttää puhelinta.

Puhelinta saisi käyttää muuallakin, kuin koulussa ja omilla ulkoiluilla.

Tutkimuksen mukaan toiseksi eniten (3/5) nuoret haluaisivat vaikuttaa nukkumaanmenoaikoihin sekä herätysaikoihin.

Saisi nukkua niin pitkään kun haluaa, jos ei ole koulua, esim. viikonloppuisin ja lomilla.

Nukkumaanmeno myöhemmäksi.

Kaksi vastaajista toivoi saavansa lisää vaikutusvaltaa omien ulkoilujen pituuteen.

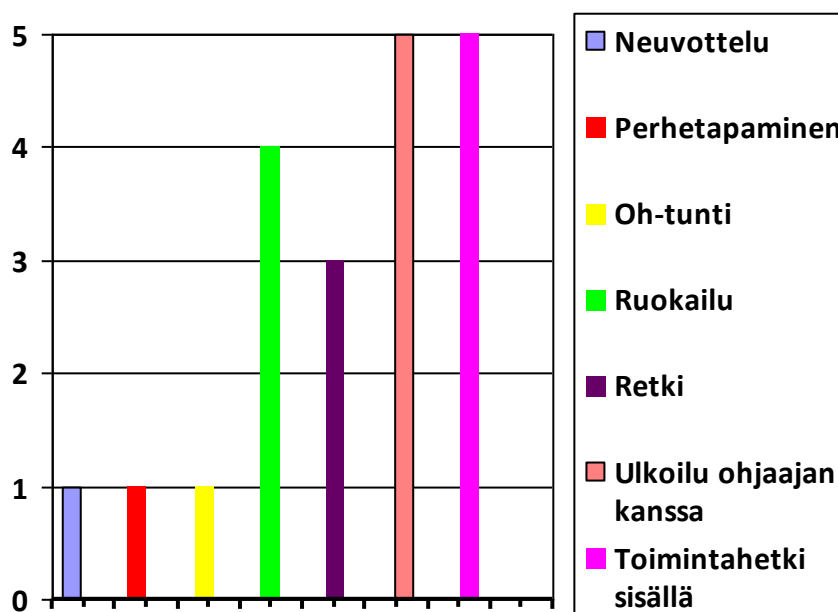
Omien ulkoilujen pituus voisi olla pidempi. Jos olisi pitempi niin kerkeäisi olla enemmän kavereiden kanssa.

Lisäksi yksi vastaaja haluaisi, että lastenkodilla voisi vaikuttaa oman huoneensa sisustamiseen valitsemalla verhot ja päiväpeitteen muutamasta vaihtoehdosta.

Nigel Thomas`n osallisuusteorian mukaan osallistumisesta kieltäytyminen on yksi osallisuuden muoto ja nuorella tulisi olla mahdollisuus valita myös tämä vaihtoehto (Oranen 2008, 10-11). Mahdollisuus valita -osiossa viimeisenä kysyttiin, mihin lastenkodin toiminnoista nuori kokee voivansa itse valita osallistuuko vai ei. Lo-

makkeessa annettiin seitsemän vaihtoehtoa, joista sai valita niin monta kuin halusi. Taulukossa 2 kuvataan, mihin lastenkodin toimintoihin nuoret kokevat voivansa valita oman osallistumisensa.

Taulukko 2. Omasta osallistumisesta päättäminen

Taulukosta 2 selviää kaikkien viiden vastaajan kokeneen, ettei heidän ole pakko osallistua ulkoiluun ohjaajan kanssa, eikä ohjaajan järjestämään toimintahetkeen sisätiloissa. Sen sijaan kahden vastaajan mielestä lastenkodin järjestämälle retkelle on osallistuttava. Neljä vastaajista pitää ruokailuun osallistumista vapaaehtoisena. Tutkimuksesta käy ilmi, että neuvotteluihin, perhetapaamisiin ja omaohjaajatunneille omasta osallistumisesta kokee saavansa päättää yksi vastaajista.

7.3 Mahdollisuus saada tietoa

Kysymyslomakkeen kolmannessa kohdassa selvitettiin nuorten kokemuksia tiedonsaannista sijoituksen aikana. Ensimmäiseksi kysyttiin keneltä nuoret ensisijaisesti saavat tietoa heitä koskevissa asioissa sijoituksen aikana. Vaihtoehdot olivat omaohjaajalta, muulta ohjaajalta, johtajalta, sosiaalityöntekijältä, äidiltä/isältä/muulta huoltajalta tai ei keneltäkään. Vaihtoehdoista sai valita yhden. Lisäksi tiedusteltiin avoimena kysymyksenä, kokevatko nuoret saavansa tietoa tarpeeksi ja mistä asioista haluaisivat saada enemmän tietoa.

Kaikki viisi vastaajaa vastasivat saavansa tietoa itseään koskevista asioista ensisijaisesti omaohjaajaltaan. Kaikki vastaajat kokivat myös saavansa tietoa riittävästi.

Kyllä mä saan tarpeex tietoo muhu koskevist asioist.

Toisessa kohdassa kysyttiin, kerrotaanko nuoria koskevat asiat heille ymmärrettävästi. Kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, että ovat ymmärtäneet saamansa tiedot, eikä mikään ole jäänyt epäselväksi.

7.4 Mahdollisuus vaikuttaa prosessiin

Kyselylomakkeen neljännessä kohdassa kysyttiin avoimena kysymyksenä, onko nuorille annettu mahdollisuus ehdottaa aiheita, joita käsitellään esimerkiksi neuvotteluissa tai omaohjaajatunneilla. Lisäksi kysyttiin, onko nuori aiheita ehdottanut ja onko niitä käsitelty.

Neljä vastaajista koki, että heille on annettu mahdollisuus ehdottaa käsiteltäviä aihealueita. Yksi näistä neljästä koki, että kaikkia ehdottamiaan aiheita ei kuitenkaan ole käsitelty. Yksi vastaaja jätti vastaamatta tähän kysymykseen.

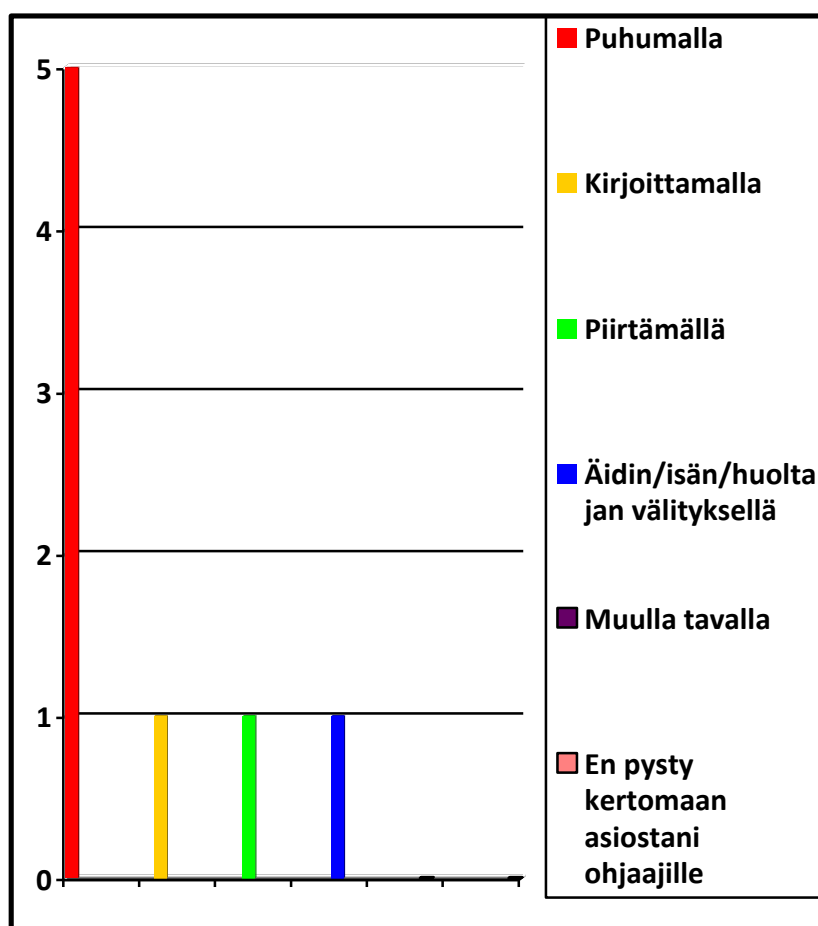
Mahdollisuus on ollut, mutta kaikkia ei ole käsitelty.

7.5 Mahdollisuus ilmaista itseään

Viides kyselylomakkeen kohta käsitteli nuorten mahdollisuutta ilmaista itseään ja saada itsensä ilmaisemiseen tukea. Ensimmäisenä kysyttiin millä tavalla nuoren on helpointa kertoa asioistaan lastenkodin ohjaajille. Valmiita vaihtoehtoja oli kuusi, joista sai valita niin monta kuin halusi. Taulukko 3 kertoo, mitkä keinot nuoret kokivat itselleen helpoimmaksi tavaksi kertoa asioistaan ohjaajille.

Taulukko 3. Itsensä ilmaisemisen keinot

Taulukosta 3 käy ilmi, että kaikki tutkimukseen osallistuneet nuoret kokivat puhumisen olevan helpoin tapa kertoa asioistaan ohjaajille. Yksi vastaaja valitsi puhumisen lisäksi kirjoittamisen ja piirtämisen. Yksi vastaaja koki puhumisen ohella helpoimmaksi keinoksi kertoa asioistaan äidin/isän/huoltajan välityksellä.

Nuorilta kysyttiin myös, millä tavalla lastenkodin ohjaajat ovat auttaneet heitä kertomaan asioistaan. Yleisimmäksi vastaukseksi nousi kuunteleminen ja kyseleminen.

Kuuntelemalla ja pitämällä salassa jos oon pyytäny sellasta että ei kerro eteenpäin asiaa.

Seuraava kysymys selvitti nuorten mahdollisuutta kertoa mielipiteitään heitä koskevissa asioissa. Kaikki viisi vastaajaa kokivat heillä olleen mahdollisuus kertoa mielipiteitään, mutta avoimen kysymyksen vastausten perusteella mielipiteillä on ollut merkitystä vain pienemmissä arkeen liittyvissä asioissa.

Perus arkiasioissa on ollut todella paljon merkitystä. Sijoituksia sopissa merkitystä ei ollut melkein ollenkaan.

No on ollu merkitystä vähä kotilomissa ja suurimmax osax on ollu ulkoiluissa.

Pienissä asioissa on ollut merkitystä, isoissa ei.

7.6 Mahdollisuus itsenäisiin päätöksiin

Kysymyslomakkeen viimeisessä kohdassa esitettiin avoin kysymys siitä, mitkä asiat lastenkodilla ovat sellaisia, jotka nuori kokee voivansa päättää itse kysymättä ohjaajilta. Vastauksissa oli yhteneväisyyttä. Kolme vastaajista vastasi voivansa päättää ulkonäköön liittyvistä asioista ja siitä, mitä tekee omassa huoneessaan. Yksi vastaajista mainitsi voivansa päättää osallistuuko ruokailuun tai meneekö kouluun. Yksi vastaaja jätti vastaamatta tähän kysymykseen.

Oman huoneen järjestys, meikkaus, pukeutuminen, toisten kanssa puhuminen, se mitä tekee omilla ulkoiluilla

Voin päättää pukemisestani, voi tehdä huoneessaan asioita mitä haluaa ja mitkä on sallittuja.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimustuloksista kävi ilmi, että käsitteenä osallisuuden monimuotoisuus ei ole nuorille täysin selvä. Osallisuus koettiin pitkälti synonyyminä konkreettiselle osallistumiselle johonkin. Mahdollisuus omien mielipiteiden ilmaisemiseen osatiin kuitenkin yhdistää osallisuuteen, mikä on oleellinen osa nuorten osallisuuden toteutumista lastensuojelussa.

Tutkimuksessa selvitettiin mihin Vihnukselan lastenkodin käytäntöihin nuoret halusivat vaikuttaa eniten. Vastaukset olivat yhteneväisiä, sillä vaikka vaihtoehtoja annettiin useita, vastaajien valitsemat käytännöt rajautuivat neljään. Tulosten mukaan nuoret halusivat käyttää omaa puhelintaan vapaammin, muuttaa nukkumaanmeno- ja herätysaikoja sekä vaikuttaa enemmän omien ulkoilujen pituuteen. Vastauksista voi päätellä, että nuoret olivat tyytyväisiä esimerkiksi lastenkodin ruokaan, television katseluaikoihin ja tietokoneenkäyttömahdollisuuteen, tai sitten nuoret eivät pitäneet näitä asioita yhtä tärkeinä kuin valitsemiaan käytäntöjä.

Kyselyyn vastanneista nuorista yhtä lukuun ottamatta kaikki kokivat, että heidän on osallistuttava lastenkodilla järjestettäviin ns. virallisempiin toimiin, kuten neuvotteluihin, perhetapaamisiin ja omaohjaajatunneille. Todellisuudessa mihinkään näistä osallistuminen ei ole pakollista, mutta tietenkin nuoren kannalta suotavaa. On mahdollista, että kysymykseen vastanneet nuoret pitivät osallistumista ko. toimiin enemmänkin itsestäänselvyytenä kuin pakkona. Kaikki nuoret pitivät vapaaehtoisena osallistumista ulkoiluun ohjaajan kanssa ja ohjaajan järjestämään toimintahetkeen sisätiloissa. Sen sijaan lastenkodin järjestämälle retkelle kaksi vastaajista koki, ettei saa itse valita osallistumistaan. Lastenkodin ruokailuun liittyen tuloksista voi päätellä, että lastenkodilla ei patisteta nuoria ruokailuun, koska yhtä lukuun ottamatta kaikki vastaajat pitivät ruokailuun osallistumista vapaaehtoisena.

Tutkimuksesta tuli selvästi esille omaohjaajan roolin merkitys tiedonvälittäjänä. Kaikki kyselyyn vastanneet nuoret kokivat omaohjaajan olevan se henkilö, jolta

ensisijaisesti saavat tietoa heitä koskevissa asioissa. Nuoren sijoituksen aikana heitä koskevat isot päätökset tekee sosiaalityöntekijä, mutta tutkimustulosten perusteella voisi tehdä johtopäätöksen, että nuoret kokivat omaohjaajan lähimmäksi ja helpoiten lähestyttäväksi henkilöksi lastenkodilla asumisen aikana. Jokainen tutkimukseen osallistunut nuori koki myös saavansa riittävästi tietoa itseään koskevista asioista ymmärrettävällä tavalla. Asioista selkeästi kertominen on lastensuojelutyössä erityisen tärkeää, sillä varsinkin kirjalliset päätökset ja lastensuojelun termistö ovat harvalle nuorelle ennestään tuttuja.

Nuoret kokivat puhumisen helpoimmaksi tavaksi kertoa lastenkodin ohjaajille omista asioistaan. On hyvä huomioida, että kukaan vastaajista ei valinnut vaihtoehtoa ”En pysty kertomaan asioitani ohjaajille”. Kun nuori sijoitetaan lastenkotiin, hänellä on paljon ristiriitaisiakin ajatuksia mielessään. Tällöin nuorta ei voi jättää yksin ajatustensa kanssa, vaan niiden purkaminen ohjaajille on merkityksellistä. Tutkimustulosten mukaan kaikilla vastanneilla nuorilla oli vähintään yksi keino viestiä asioistaan lastenkodin aikuisille, jollakin keinoja löytyi puhumisen lisäksi kirjoittaminen ja piirtäminen.

Kuunteleminen ja kyseleminen koettiin yleisimmiksi keinoiksi, joilla lastenkodin ohjaajat olivat auttaneet nuoria kertomaan asioistaan. Vastauksissa mainittiin myös tukeminen, joka tarkoittanee positiivisen palautteen antamista, ei syyllistämistä ja neuvojen antamista. Vastauksista voi päätellä myös, että luottamuksellinen suhde nuoren ja ohjaajan välillä on avain avoimeen keskusteluun vaikeammistakin asioista.

Tutkimustuloksista selvisi, että kaikki kyselyyn vastanneet nuoret olivat saaneet sijoituksen aikana mahdollisuuden kertoa omia mielipiteitään heitä koskevissa pienissä ja isoissa asioissa. Vastausten mukaan nuoret kokivat pystyneensä mielipiteillään vaikuttamaan lastenkodin arjessa käytännön asioihin, kuten kotilomiin ja ulkoiluihin. Sen sijaan nuoret kokivat, että sijoitukseen liittyvissä asioissa heidän mielipiteillään ei ole ollut merkitystä.

Verratessa tutkimustuloksia Harry Shier`n osallisuuden porrasmalliin (ks. luku 5.2), voidaan todeta nuorten osallisuuden toteutuneen Vihnukselan lastenkodissa vähintään tasolle kolme asti, eli nuorten kuuntelemisen, mielipiteiden ilmaisun tukemisen ja nuorten näkemysten huomioon ottamisen osalta. Myös tasot neljä ja viisi eli nuorten ottaminen mukaan päätöksentekoon ja vallan ja vastuun jakaminen nuorten kanssa ovat toteutuneet osittain. Shier`n mukaan aikuisten rooli nuorten osallisuuden mahdollistamisessa on keskeinen. Tutkimustulos tukee tätä väitettä, sillä osallisuuden toteutuminen on selvästi edellyttänyt ja tulee jatkossakin edellyttämään lastenkodin henkilökunnan tietoutta asiasta, jotta he ymmärtävät antaa nuorille heidän oikeuksiinsa kuuluvat mahdollisuudet kertoa mielipiteistään ja olla osallisena omassa lastensuojeluasiassaan.

9 Pohdinta

Opinnäytetyön tekeminen oli omalta kohdaltani todella pitkä ja suurilta osin vastahakoinen projekti. Tuntui, ettei mistään löytynyt motivaatiota kirjoittamiseen työn ja elämänmuutosten ohella. Silloin tällöin tuli päiviä, jolloin työ eteni sivukaupalla, mutta välissä saattoi olla useita kuukausia, jolloin en edes käynyt tietokoneella. Opinnäytetyö - tai sen tekemättömyys - vaivasi kuitenkin mieltä päivittäin. Päästessäni työssäni tutkimustulosten purkamisvaiheeseen, alkoi tunnelin päässä näkyä valoa ja hetkittäin jopa nautin kirjoittamisesta. Opinnäytetyöni aihe oli kiinnostava ja kosketti työni puolesta itseänikin.

Olen kiitollinen siitä, että kaikki nuoret, joille tutkimukseen osallistumista ehdotin, suostuivat käyttämään aikaansa kyselyyn vastaamiseen. En osaa sanoa aiheuttavatko tutkimukseni tulokset muutoksia Vihnukselan lastenkodin toimintaan. Kyseessä on päivystävä laitos, jossa nuorten vaihtuvuus on suuri ja tilanteet usein ennalta arvaamattomia. Tästä syystä säännöllinen päiväohjelma nukkumaanmenoaikoiheen ja muine käytäntöineen mahdollistaa edes jonkinlaisen rytmityksen ja selkeyden, mikä lisää nuorten turvallisuuden tunnetta.

Jos lähtisin tekemään samanlaista tutkimusta uudelleen, valitsisin tutkimusmenetelmäksi teemahaastattelun. Tällöin vastauksia voisi tarkentaa ja syventää, eivätkä tulokset jäisi niin pintapuolisiksi. Kyselylomakkeella saamani vastaukset avoimiin kysymyksiin olivat hyvin lyhyitä, joten koen, etten saanut tutkimuksesta irti kaikkea mitä olin alun perin halunnut.

Opinnäytetyölleni on mahdollista tehdä jatkotutkimuksia esimerkiksi selvittämällä lastenkodin ohjaajien roolia nuorten osallisuuden toteutumisessa. Tutkimus auttaisi varmasti kehittämään tutkittavan organisaation osallisuuteen liittyviä toimintamalleja. Olisi myös mielenkiintoista toteuttaa samankaltainen tutkimus, joka olisi tehty pitkäaikaissijoitettujen nuorten laitoksessa tai vaikka perhekodissa.

lähteet

Eskola J, Suoranta J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere. Vastapaino.

Hiltunen L. 2009. Validiteetti ja reliabiliteetti. Jyväskylän yliopisto. Graduryhmä. Viitattu 20.01.2014.
www.mit.jyu.fi/ope/kurssit/Graduryhmä/PDF/validius_ja_reliabiliteetti.pdf

Hotari K, Oranen M, Pösö T. 2009. Lapset lastensuojelun osallisina. Teoksessa Lastensuojelun ytimissä. 117-132. Toim. Bardy, M. Helsinki. Yliopistopaino Oy.

Jyväskylän yliopisto. Koppa. Tutkimuksen toteuttaminen. Viitattu 20.01.2014.
<http://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/tutkimusprosessi/tutkimuksen-toteuttaminen>

L 13.4.2007/417. Lastensuojelulaki. Säädös Suomen säädöskokoelma Finlexin sivuilla. Viitattu 15.05.2013. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/2007041?search%5Btype%5D=pika&search%5D=lastensuojelulaki%2011#L11P69>

L 6.6.2003/434. Hallintolaki. Säädös Suomen säädöskokoelma Finlexin sivuilla. Viitattu 27.05.2013. www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030434

L 11.6.1999/731. Suomen perustuslaki. Säädös Suomen säädöskokoelma Finlexin sivuilla. Viitattu 21.05.2013.
www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=perustuslaki

Mahkonen, S. 2008. Lastensuojelu ja laki. Helsinki. Edita Prima Oy.

Mäntylä, N. 2011. Lapset ja nuoret yhteiskunnan toimijoina. Esipuhe. Vaasan yliopiston julkaisuja. Viitattu 16.05.2013. www.uva.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-379-0.pdf

Oranen M. 2013. Lasten osallisuus. Lastensuojelun käsikirja. Sosiaaliportti. Viitattu 25.07.2013. www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/hallinto/lapsenosallisuus/

Oranen, M. 2008. Mitä mieltä? Mitä mieltä! Lasten osallisuus lastensuojelun kehittämisesä. Sosiaali- ja terveysministeriön Lastensuojelun kehittämisojelman osaraportti. Helsinki. Ensi- ja turvakotien liitto ry. Multiprint.

- Parekh, S. 2000. Lapsen roolin ja aseman kehitys eri kulttuureissa. Teoksessa Lapsen oikeudet. Toim. Honkanen, J. & Syrjälä, J. 48-52. Helsinki. Suomen YK-liiton julkaisusarja nro 31.
- Puonti, A. & Saarnio, T. & Hujala, A. 2005. Lastensuojelu tänään. Jyväskylä. Tammi.
- Räty, T. 2012. Lastensuojelu ja laki. Käytäntö ja soveltaminen. Porvoo. Bookwell Oy.
- Saastamoinen, K. 2010. Lapsen asema sijaishuollossa - Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki. Edita Prima Oy.
- Shier, H. 2006. Pathways to Participation Revisited. Viitattu 23.09.2013. www.harryshier.com/xa.com/docs/Shier-Pathways_to_Participation_Revisited_NZ2006.pdf
- Sosiaaliportti. 2012a. Lastensuojelun käsikirja. Sijoitus avohuollon tukitoimena. Viitattu 15.05.2013. www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/avohuolto/sijoitustukitoimena/
- Sosiaaliportti. 2012b. Lastensuojelun käsikirja. Kiireellinen sijoitus. Viitattu 15.05.2013. www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/kiireellinsijoitus/
- Sosiaaliportti. 2013. Lastensuojelun käsikirja. Huostaanotto. Viitattu 02.07.2013. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/huostaanotto/>
- Sosiaaliportti. 2013b. Lastensuojelun käsikirja. Sijaishuolto. Viitattu 23.08.2013. www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/
- Tigerstedt-Tähtelä, E. 2000. Lapsen oikeuksien sopimuksen sisältö. Teoksessa Lapsen oikeudet, 48-52. Toim. Honkanen, J. & Syrjälä, J. Helsinki. Suomen YK-liiton julkaisusarja nro 31.
- Unicef. 2013. Mikä on lapsen oikeuksien sopimus? Viitattu 29.05.2013. www.unicef.fi/mika-on-lapsen-oikeuksien-sopimus
- Unicef. 2009. YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista. Viitattu 23.08.2013. www.unicef.fi/files/unicef/pdf/LOS_A5fi.pdf
- Utriainen, S. 2000. Lasten oikeuksien historia. Teoksessa Lapsen oikeudet. 24-28. Toim. Honkanen, J & Syrjälä, J. Helsinki. Suomen YK-liiton julkaisusarja nro 31.
- Virtuaali Ammattikorkeakoulu. Tutkimuksen reliabiliteetti. Viitattu 20.01.2014. www2.amk.fi/digma.fi/www.amk.fi/opintojaksot/0709019/1193463890749/1193464185783/1194413792643/1194415307356.html

Yhteiskuntatieteellinen tietarkisto. KvaliMOTV. Eettiset kysymykset. Viitattu 26.09.2013. www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_1.html

Yhteiskuntatieteellinen tietarkisto. KvaliMOTV. Mitä laadullinen tutkimus on: lyhyt oppimäärä. Viitattu 23.09.2013. www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L1_2.html

Yhteiskuntatieteellinen tietarkisto. KvaliMOTV. Sisällönanalyysi. Viitattu 23.09.2013. www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_2.html

Liite 1**TUTKIMUSLUPAHAKEMUS HUOLTAJILLE**

Hei! Olen sosionomi-opiskelija Vaasan ammattikorkeakoulusta ja teen opinnäytetyötä aiheena ”Nuorten osallisuus Vihnukselan lastenkodissa”. Olen työskennellyt Vihnukselan lastenkodissa ensin harjoittelijana ja sitten ohjaajana vuoden 2011 lokakuusta lähtien ja tavoitteeni on saada tutkinto valmiiksi vuoden 2013 joulukuun mennessä.

Tutkimukseni tavoitteena on selvittää nuorten kokemuksia osallisuudesta heidän asuessaan Vihnukselan lastenkodissa. Tutkimuksessa ei käy ilmi vastaajien taustat ja syyt sijoitukseen. Toteutan tutkimukseni kyselylomakkeella, johon nuoret vastaavat nimettömästi kirjallisena. Kirjallisen vastausmateriaalin hävitän asianmukaisesti heti tutkimustyön valmistuttua. Tutkimusaineistoa käsittelee tarvittaessa itseni lisäksi vain opinnäytetyöohjaajani Ann-Sophie Blomqvist. Valmis opinnäytetyöni julkaistaan osoitteessa www.theseus.fi, josta sen löytää omalla nimelläni. Huoltajan suostumuksella täytetään alaikäisen tutkimukseen osallistumisen laillisuus.

Haen lupaa haastatella kyselylomakkeella _____

Annan luvan lapselleni osallistua tutkimukseen _____

En anna lupaa lapselleni osallistua tutkimukseen _____

Huoltajan allekirjoitus: _____

Opiskelijan allekirjoitus: _____

Ystävällisin terveisin, Aija Louhela

Liite 2**NUOREN SUOSTUMUS**

Suostun osallistumaan kyselylomaketutkimukseen, jota tullaan käyttämään Vaasan ammattikorkeakoulussa sosionomiksi opiskelevan Aija Louhelan opinnäytetyössä. Opinnäytetyön aihe on ”Nuorten osallisuus Vihnukselan lastenkodissa”. Tutkimuksessa ei tule ilmi taustani eikä sijoitukseeni johtaneet syyt.

Tiedän, että osallistumiseni tutkimukseen on vapaaehtoista.

Tutkimusvastauksiani käytetään niin, ettei henkilöllisyyteni paljastu. Tutkimuksessa saatuja tietoja säilytetään salassapitomääräysten mukaisesti, jonka jälkeen ne hävitetään asianmukaisesti.

Paikka ja aika: _____

Nuoren allekirjoitus: _____

Nimenselvennys: _____

Liite 3**SAATEKIRJE VASTAAJILLE**

Heippa!

Oheinen kyselylomake liittyy opinnäytetyöhöni, jonka aihe on ”Nuorten osallisuus Vihnukselan lastenkodissa”. Lomakekyselyllä pyrin selvittämään, millä tavalla te Vihnukselassa asuvat/asuneet nuoret koette oman osallisuutenne lastenkodin arjessa eli kuinka voitte vaikuttaa itseänne koskeviin asioihin sijoituksen aikana.

Tutkimukseen vastataan nimettömästi. Kun olet vastannut lomakkeen joka kohta, laita lomake kirjekuoreen ja sulje se. Älä kirjoita kuoreen mitään. Palauta kuori suoraan minulle.

Avaan kirjekuoret vasta, kun olen saanut kaikkien tutkimukseen osallistuvien vastaukset. Tällä tavalla en voi yhdistää vastauksia henkilöihin.

Kiitos jo etukäteen vaivannäöstä! Vastauksellasi on suuri merkitys tutkimuksen toteutumisessa!

Syysterveisin, Aija Louhela

Liite 4**TUTKIMUSKYSYMYKSET**

1. Mitä sinulle tulee mieleen sanasta ”osallisuus”? Mitä sinun mielestäsi tarkoittaa ”nuorten osallisuus lastenkodissa?”

2. Mihin seuraavista käytännöistä Vihnukselan lastenkodissa haluaisit itse vaikuttaa eniten? Ympyröi kaksi sinulle tärkeintä vaihtoehtoa.

- a. Nukkumaanmeno-aika/herätysaika
- b. Omien ulkoilujen pituus
- c. Ruoka
- d. Oman huoneen sisustaminen (esim. julisteilla, tekstiileillä)
- e. Oman puhelimen käyttö lastenkodilla
- f. Yhteydenpito kavereihin
- g. Tietokoneen käyttö
- h. TV:n katselu
- i. Konsolipelien pelaaminen
- j. Joku muu. Mikä?

Millaisia muutosehdotuksia sinulla on valitsemiisi käytäntöihin?

Ympyröi seuraavista toiminnoista ne, joihin koet voivasi itse valita osallistutko vai et.

- a. Neuvottelu
- b. Perhetapaaminen
- c. Omaohjaajatunti
- d. Ruokailu
- e. Lastenkodin järjestämä retki (esim. huvipuistoon, elokuviin jne.)
- f. Ulkoilu ohjaajan kanssa (esim. kävelylenkki uimareissu jne.)
- g. Ohjaajan järjestämä toimintahetki sisällä (esim. askertelu, maalaus jne.)

3. Keneltä ensisijaisesti saat tietoa sinua koskevissa asioissa Vihnukselan lastenkodissa? (Esim. päätöksistä, jatkosuunnitelmista jne.) Valitse yksi vaihtoehto.

- a. Omaohjaajalta
- b. Muulta ohjaajalta
- c. Johtajalta
- d. Sosiaalityöntekijältä
- e. Äidiltä/isältä/muulta huoltajalta
- f. En keneltäkään

Koetko, että saat tarpeeksi tietoa sinua koskevista asioista? Jos et, minkälaisista asioista haluaisit saada enemmän tietoa?

Koetko, että tieto sinua koskevissa asioista kerrotaan sinulle ymmärrettävästi? Ympyröi.

- a. Kyllä
- b. En
- c. En osaa sanoa

Jos vastasit ”En” tai ”En osaa sanoa”, mihin liittyvät asiat ovat jääneet epäselviksi?

4. Onko sinulle annettu mahdollisuus ehdottaa aiheita, joita käsitellään esim. neuvotteluissa tai omaohjaajatunneilla? Jos on, oletko ehdottanut aiheita ja onko niitä käsitelty?

5. Millä tavalla sinun on helpoin kertoa asioistasi lastenkodin ohjaajille? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- a. Puhumalla
- b. Kirjoittamalla
- c. Piirtämällä
- d. Äidin/isän/muun huoltajan välityksellä
- Muulla tavalla, miten?
- e. En pysty kertomaan asioitani ohjaajille

Millä tavalla Vihnukselan lastenkodin ohjaajat ovat auttaneet sinua kertomaan asioistasi?

Oletko saanut mahdollisuuden kertoa mielipiteitäsi sinuun liittyvissä asioissa (esim. omat ulkoilut, kotilomat jne.)?

- a. Kyllä
- b. En
- c. En osaa sanoa

Millaisissa asioissa koet, että mielipiteelläsi on ollut merkitystä ja millaisissa ei?

6. Mitkä asiat Vihnukselan lastenkodilla ovat sellaisia, jotka koet voivasi päättää itse kysymättä ohjaajilta?